

Tweede Kamer kiest voor bescherming drinkwaterbronnen

De Tweede Kamer heeft afgelopen juni drie moties aangenomen waarmee drinkwaterbronnen beter worden beschermd. Het begon met een motie van Jan Vos (PvdA), waarin de minister van EZ werd gevraagd onaanvaardbare risico's voor het grondwater uit te sluiten in de Structuurvisie Schaliegas en te onderzoeken of een 1.000 meter-grens daarvoor voldoende is. Verder krijgt drinkwater door een motie van Jacobi (PvdA) en Van Veldhoven (D66) in de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) de status van nationaal belang. Daarnaast leidde een motie van Smaling (SP) tot de juridische verankering van de bescherming van de drinkwaterbronnen 'grondwater' en 'oppervlaktewater' ten behoeve van de drinkwatervoorziening.

De aangenomen moties maken een betere bescherming van drinkwaterbronnen mogelijk. Drinkwater wordt voortaan meegenomen in ruimtelijke plannen voor de ondergrond. Dat is cruciaal, want ook energie (bijvoorbeeld schaliegas) wordt gezien als nationaal belang. Door drinkwater dezelfde status te verlenen, kunnen de belangen beter worden beschermd. Minister Kamp van Economische Zaken beloofde begin juni in een Kamerdebat waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden tot een maximale diepte van 1.000 meter vrij te stellen voor schaliegaswinning. Voor de bescherming van drinkwaterbronnen is dat niet voldoende, aldus Vewin.

Verdringingsreeks

Vewin is blij met de steun vanuit de Tweede Kamer. Minister Schultz heeft altijd gezegd dat zij drinkwater als nationaal belang ziet, maar dat was nergens juridisch vastgelegd en daar komt nu dus verandering in. Toch is er meer nodig: een duurzame drinkwatervoorziening vraagt ook om een gebruiksladder/verdringingsreeks voor de ondergrond waarin drinkwatervoorziening bovenaan staat.

Hoe analyseren de betrokken Tweede Kamerleden de huidige situatie en wat moet er volgens hen op het gebied van bescherming van de drinkwaterbronnen nog meer gebeuren? We vroegen het de indieners van de juni-moties: Eric Smaling, Lutz Jacobi, Stientje van Veldhoven en Jan Vos.

Eric Smaling (SP) – Motie ‘Bescherming waterbronnen juridisch verankeren’

‘Positie drinkwatervoorziening regelen op nationaal niveau’

‘In het debat over waterkwaliteit bleef minister Schultz een beetje op de vlakte bij de discussie: ‘Wat moeten we met de kwalificatie van de drinkwatervoorziening als ‘dwingende reden van groot openbaar belang’?’ De Kamer wilde een antwoord op die vraag, omdat er op het gebied van ruimtelijke ordening een grote verantwoordelijkheid ligt bij lagere overheden, zonder dat er op nationaal niveau een heldere uitspraak is over prioriteiten. In de gebiedsdossiers is wel iets opgenomen over de positie van de drinkwatervoorziening, maar de Kamer vond het toch essentieel dat dit landelijk is geregeld, zodat de prioritering voor alle betrokkenen helder is. Betrouwbaar drinkwater is immers een eerste levensbehoefte, die niet in de knel mag komen door bijvoorbeeld economische belangen.’

‘Mijn partij is groot voorstander van een brede benadering van de waterproblematiek. In onze visie hangen zaken zoals waterveiligheid, ecologische waterkwaliteit, zekerheid van drinkwatervoorziening en bijvoorbeeld energiezuinige technieken voor de bestrijding van legionella in leidingen nauw samen. Water moet daarom altijd vanuit de positie in de keten worden beoordeeld, wanneer zich een belangentegenstelling voordoet.’

Wat is het verschil tussen uw motie en die van uw collega Jacobi?

Smaling: ‘Wij laten de keuze aan de minister hoe ze de positie van de drinkwatervoorziening wettelijk wil vastleggen. De motie van de PvdA gaat verder; die vroeg de minister specifiek om vastlegging in STRONG, de structuurvisie voor de ondergrond. Zelf zou ik liever zien dat de positie van de drinkwatervoorziening in een wet wordt geregeld, zoals de Omgevingswet of de Drinkwaterwet. Een structuurvisie is een juridisch niet al te harde planfiguur en ik vraag me af wat een rechter in het geval van een belangenconflict zou laten prevaleren.’

Welke stappen volgen nu?

‘Zoals ik deze minister ken, zal ze de uitvoering van deze moties voortvarend ter hand nemen. We houden de vinger aan de pols en ik verwacht dat we in de loop van september bij de behandeling van de Omgevingswet meer horen. Kiest ze toch niet voor de Omgevingswet, dan komt dit ongetwijfeld later dit jaar aan de orde bij wetgevingsoverleg Water tijdens de begrotingsbehandeling van IenM.’

Lutz Jacobi (PvdA) – Motie ‘Drinkwater is nationaal belang’

‘Water is van levensbelang’

‘Het is druk onder de grond. Allerlei belangen strijden om voorrang: kabels, leidingen, zout- en gaswinning en ga zo maar door. Maar we vergeten soms het allerbelangrijkste: 60% van ons drinkwater komt uit grondwater. Voldoende zoet water voor de drinkwatervoorziening, voor de landbouw en de industrie is van groot belang, van levensbelang zelfs. De minister van IenM vindt dat zelf ook, maar wilde dat aanvankelijk niet wettelijk borgen. Daarom hebben wij in een motie specifiek gevraagd om drinkwater te benoemen als nationaal belang in de zin van de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte: ‘een onderwerp dat nationale baten en/of lasten heeft, de doorzettingsmacht van provincies en gemeenten overstijgt, provincie- of landsgrensoverschrijdend is en waarbij internationale verplichtingen zijn aangegaan.’

‘Om te voorkomen dat er strijd kan ontstaan met de Structuurvisie Schaliegas, hebben we ook een motie ingediend om de positie van drinkwater daarin vast te leggen. Daarmee is drinkwater ten minste gelijkwaardig geworden aan andere nationale belangen, zodat het niet zonder meer onder het vloerkleed kan worden geschoven! Maar een goede wettelijke borging in de Omgevingswet is ook echt een must.’

Wat moet de minister nu doen?

Jacobi: ‘Dat is simpel: in de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) de tekst opnemen dat de drinkwatervoorziening een nationaal belang is, dat als zodanig moet worden meegewogen bij beslissingen op het gebied van ruimtelijke ordening in de bodem. Dit onderwerp komt straks bij de begrotingsbehandeling van IenM uiteraard nog aan de orde en wij zullen dit oplettend volgen. Ik ben wel benieuwd op welke wijze de minister nu met de sector in overleg is getreden om dit te regelen. Het aannemen van deze motie was een belangrijke stap, maar je moet wel alert blijven. Water is kwetsbaar, daar moet je geen onnodige risico’s mee nemen. Wat dat betreft ben ik wel gecharmeerd van de oplossing die onze Oosterburen hebben gekozen: heel Duitsland is inmiddels aangewezen als waterwingebied... Kijk, dan ben je goed bezig met bescherming van je drinkwatervoorziening, daar zou Nederland-Waterland een voorbeeld aan kunnen nemen.’

Stientje van Veldhoven (D66) – Motie ‘Drinkwater is nationaal belang’

Dit is een echte ‘game changer’

‘Iedereen in Nederland heeft recht op veilig en schoon drinkwater en dus moet de bescherming van de drinkwatervoorziening goed zijn geregeld. Dat was nog niet het geval en daarom hebben wij de minister met klem gevraagd drinkwater als nationaal belang te benoemen. Dat is een bijzondere stap; het gebeurt niet vaak dat er een ‘nationaal belang’ bij komt. Hierdoor zal de overheid bij planologische en andere beslissingen al in een vroegtijdig stadium rekening moeten houden met de belangen van de drinkwatervoorziening.’

Waarom in STRONG en niet in bijvoorbeeld de Omgevingswet of de Drinkwaterwet?

Van Veldhoven: ‘Deze Structuurvisie Ondergrond is het eerste integrale beleidsstuk dat aangeeft hoe Nederland wil omgaan met de ondergrond. Ik wilde dus per se hier de belangrijke positie van drinkwater vastleggen. Bovendien is het duidelijk dat je dit op nationaal vlak moet tillen; je wilt niet dat een provincie hierover oordeelt en dan later door een minister wordt ‘overruled’, zoals in het schaliegasdossier zou kunnen gebeuren. Wij zijn wat dat betreft dan ook niet gelukkig met de aparte Structuurvisie Schaliegas van het ministerie van EZ, maar onze motie om deze twee visies te integreren heeft het helaas niet gehaald. Een motie om ook in de Structuurvisie Schaliegas drinkwater op te nemen als nationaal belang zullen wij wel steunen.’

Wat gaat er nu verder gebeuren?

Van Veldhoven: ‘De minister gaat onze motie uitvoeren, daar maak ik me niet zoveel zorgen om. Wat belangrijker is, is de doorwerking van het zijn van ‘nationaal belang’ op andere terreinen. Schaliegas is er een, maar denk ook aan de onderwerpen geneesmiddelen, bestrijdingsmiddelen en microplastics. Ook dáár zal veel nadrukkelijker rekening moeten worden gehouden met het belang van het drinkwater: wat dat betreft is deze motie toch wel een echte ‘game changer’. Ik hoop dat dat de weg opent naar échte oplossingen voor deze problemen.’

Jan Vos (PvdA) – Motie ‘Risico’s schaliegaswinning’

‘Politiek schot voor de boeg’

De motie van Jan Vos geeft in overweging dat de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening van nationaal belang is en dat er geen onaanvaardbare risico’s mogen worden genomen die kunnen leiden tot vervuiling van grondwaterbronnen.

Vos: ‘De noodzaak van deze motie wordt nog eens onderstreept door het bericht van Vitens eind augustus, dat de grondwaterwinning onder druk staat en dat ze zelfs twee winningen moeten sluiten vanwege bodemverontreinigingen. Ik voel me daardoor gesterkt in mijn opvatting dat we heel erg voorzichtig moeten zijn met het toestaan van schaliegaswinning. Zoals Vitens het puntig formuleert: ‘Elke pijp gaat ooit lekken!’ Mijn partij voelt steeds minder voor schaliegaswinning door fracken in Nederland. Mijn motie is dan ook bedoeld als politiek schot voor de boeg richting minister Kamp.’

‘Ik wacht het onderzoek naar het uitbannen van risico’s tot 1 kilometer diepte af, maar teken alvast aan dat zo’n grens natuurlijk volledig arbitrair is. In andere landen worden heel andere beschermingszones aangehouden; in Duitsland meen ik tot 3 kilometer diepte. We weten gewoonweg nog veel te weinig over de risico’s van schaliegaswinning. Het gaat niet alleen om de veiligheid voor deze generatie, maar ook voor de toekomst. Juist bij diepe aquifers kan het jaren duren voor je de gevolgen van vervuiling merkt: dan is het dus echt helemaal te laat! Daarbij zet de PvdA in het kader van duurzaamheid veel liever in op niet-fossiele brandstoffen, dan terug te grijpen op zoiets ouderwets als schaliegas.’

Wat gebeurt er de komende tijd in het schaliegas-dossier?

Vos: ‘De minister zal ongetwijfeld komen met nieuwe cijfers. Wij wachten daar niet op en gaan met de Vaste Kamercommissie voor Economische Zaken in oktober naar de Verenigde Staten, om te praten met schaliegasexploitanten, drinkwaterbedrijven, en milieu- en bewonersorganisaties. Er is in Amerika inmiddels ruime ervaring met de gevolgen van schaliegaswinning, dus daar hopen we veel van te leren.’

Evaluatie drinkwaterwinnings

Uit diverse, recentelijk verschenen rapporten blijkt dat de kwaliteit van drinkwaterbronnen onder druk staat. De Beleidsnota Drinkwater uit april dit jaar meldt dat snel extra maatregelen nodig zijn om de kwaliteit van drinkwaterbronnen veilig te stellen. Het RIVM heeft dit voorjaar het evaluatierapport gebiedsdossiers drinkwaterwinnings gepubliceerd. Hierin is de kwaliteit van alle 236 drinkwaterwinnings beoordeeld en is in kaart gebracht welke maatregelen nodig zijn om de kwaliteit te behouden of te verbeteren. De resultaten zijn alarmerend. Uit de evaluatie blijkt dat maatregelen nodig zijn voor 125 van de 215 winnings waarvoor een gebiedsdossier beschikbaar is. Daarvoor zijn ook uitvoeringsprogramma’s opgesteld.

Wettelijke kaders

Vewin wijst erop dat de gebiedsdossiers nu te vrijblijvend zijn, doordat ze geen enkele wettelijke verankering hebben. De gebiedsdossiers moeten wettelijk worden verankerd in de Omgevingswet, waarmee de bescherming van de drinkwaterbronnen is gegarandeerd. In de Tweede Kamer is aan de minister gevraagd de doorwerking van de gebiedsdossiers te verankeren en het instrument wettelijk vast te leggen. Ook moet een betere ruimtelijke bescherming van winnings via bestemmingsplannen van gemeenten geborgd worden.

Het veiligstellen van drinkwaterbronnen dreigt in Nederland tussen wal en schip te vallen. Doordat de Drinkwaterwet en de Wet bodembescherming niet goed op elkaar aansluiten, kan onduidelijkheid ontstaan over de noodzaak om maatregelen te treffen. Het ministerie van IenM onderzoekt hoe de afstemming tussen de verschillende wetten kan worden verbeterd. Verder is het milieubeschermingsbeleid onvoldoende verankerd in lokaal ruimtelijk beleid. Hierdoor kan bij de ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke activiteiten onvoldoende aandacht worden besteed aan de bescherming van drinkwaterbronnen. Dat water nu de status van nationaal belang heeft gekregen en dat dit ook juridisch is verankerd, zal positieve effecten hebben op deze situatie.

Maatregelen

Recente nota’s noemen diverse maatregelen om drinkwaterbronnen te beschermen. Zo is er behoefte aan concrete handvatten over wat er wel en niet is toegestaan binnen grondwaterbeschermingsgebieden. Ook de kwaliteit en afwerking van boringen in het algemeen en ondergrondse energiesystemen in het bijzonder moet worden gereguleerd. Daarnaast kan de inventarisatie en aanpak van illegale bodemenergiesystemen bedreigingen in kaart brengen. Ook micro-verontreinigingen, zoals restanten van geneesmiddelen, moeten worden aangepakt. Ten slotte is een algehele reductie van gewasbeschermingsmiddelen en nitraat noodzakelijk.